

**Комунальний заклад вищої освіти
Київської обласної ради
«Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
Кафедра «Мистецтво співу»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

 Сергєєнко О.М.

» 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛІТУРГІКА**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма	«Спів (академічний, народний)»
Статус дисципліни	Вибірковий компонент освітньо-професійної програми

Київ - 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Літургіка» для здобувачів вищої освіти на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста (120 кредитів ECTS, термін навчання 1 рік 10 місяців), галузі знань **02 «Культура і мистецтво»**, спеціальності **025 «Музичне мистецтво»**, освітньо-професійної програми «Спів (академічний, народний)».

Розробник: Лисенко М. В. - заслужений діяч мистецтв України, викладач вищої кваліфікаційної категорії.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Мистецтво співу»

протокол № від « 1 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри **Кочерга А.І.**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 3	Рік підготовки: 2- й	
Загальна кількість годин – 90	90	90
Кількість модулів – 1 Змістових модулів - 3	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: 4 - й семестр – 18 x 2 години. Самостійної роботи студента – 54 години. Для заочної форми навчання аудиторних : 4 - й семестр – 10 годин. Самостійної роботи студента – 80 годин.	4 - й	4 - й
	Лекції:	
	34	10
	Практичні (семінарські):	
	2	-
Вид підсумкового контролю: тестовий контроль.	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: 4 - й семестр – залік.	Самостійна робота:	
	54	80

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: викладання курсу «Літургіки» має на меті ознайомити студентів зі сферою сакрального музичного мистецтва, враховуючи практичне призначення духовної музики в процесі релігійного буття людини, у формуванні її світогляду, високих морально-етичних норм, естетики та культурної самоідентифікації; а також сприяти формуванню і розвитку у студентів професійних знань та навичок в галузі організації Богослужбового співу у відповідності до традицій та уставних норм

Східнослов'янського Богослужіння на рівні регентів та кліросних співаків високої кваліфікації.

Предмет навчальної дисципліни – теорія та практика Християнського Богослужіння, передусім Греко - Візантійської традиції, та його відповідне музично-співоче оздоблення в процесі органічної взаємодії з Богослужбовим уставом.

Відповідно до освітньо-професійної програми, вивчення дисципліни «Літургіка» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК) 1, 2, 5, 8, 9, 12, 14, 17.

1. Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
9. Здатність вчитися і оволодівати сучасним знаннями.
12. Здатність працювати автономно.
14. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові компетентності (ФК) 3, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17.

3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
11. Здатність оперувати професійною термінологією.
12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, педагогічної діяльності.

Окрім цього передбачається, що студенти, які опанували курс «Літургіка», в процесі своєї професійної діяльності зможуть:

- вільно орієнтуватися в часовому та репертуарному просторі сучасного Богослужіння, забезпечуючи його музично-співочу складову на належному професійному рівні;
- вільно оперувати уставниминормами сучасного Богослужіння з можливістю самостійного укладання повсякденних і святкових схем служб;
- зберігати і примножувати духовні, моральні та культурні цінності вітчизняного мистецтва сакрального співу, відчуваючи його нерозривний зв'язок з минулим і формуючи його майбутнє.
- застосовувати методи самовиховання, ґрунтуючись на багатовіковій традиції вітчизняної духовної практики, та плекаючи на її основі систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей.

Завдання дисципліни: навчити студентів самостійно орієнтуватися в розмаїтті сучасної Богослужбової практики; сформувати комплекс вмінь та навичок для самостійного моделювання Богослужбового процесу, а також його організації в умовах реального часу; поглибити загальний хоровий досвід студентів комплексом знань з функціонування богослужбового хору, виокремивши необхідні професійні якості регента та кліросного співака; надати студентам можливість для подальшого духовного та фахового саморозвитку, підтримавши формування відповідної світоглядної позиції, заснованої на високих ідеях та моральних чеснотах.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Літургіка» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК 8. Історія вокального мистецтва.
- ОК 9. Загальне фортепіано.
- ОК 12. Спеціальний клас. Сольний спів.
- ОК 14. Теорія музики.
- ОК 15. Сольфеджіо.
- ОК 25. Історія музики.
- ВБ 1 Історія мистецтв / Культурологія.

4. Очікувані результати навчання

Відповідно до освітньо-професійної програми «Спів (академічний, народний)» вивчення навчальної дисципліни «Літургіка» забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з відокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН 8
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.	ПРН 15
Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.	ПРН 17

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Літургіка»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Аналізувати музичні твори з відокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.	ПРН 4
Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН 8
Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.	ПРН 12
Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.	ПРН 15
Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.	ПРН 17

4. 1. Після опанування навчальної дисципліни «Літургіка» студенти повинні:

знати:

- Уставні вимоги до регентів та кліросних співаків, сформовані у процесі їхньої професійної діяльності;
- Джерела виникнення і уставні принципи побудови різноманітних видів Богослужінь у відповідності до Типікону та інших авторитетних джерел;

- Внутрішній зміст та символіку головних складових Богослужіння у проекції їхнього історичного розвитку;

- Основні засоби регентської майстерності, методика вдосконалення вокального апарату відповідно до потреб сакрального співу, техніку розучування та виконання уставних творів з кліросним співацьким колективом, шляхи інтеграції у сакральний спів традиційних духовних практик, зокрема молитви;

- Принципи формування сакрального репертуару у відповідності до потреб різних Богослужінь;

вміти:

- Відповідально ставитися до своїх професійних обов'язків, доповнюючи свій попередній співацький досвід специфічними навичками та відповідною поведінкою; орієнтуватися у системі Вісьмигласся (Октоїху), розспівуючи різноманітні Богослужбові тексти (тропарі, кондаки, стихири та ін.) на відповідний глас; вільно відтворювати тексти основних Богослужбових гімнів та піснеспівів;

- Вільно орієнтуватися в Уставі, адаптуючи його до реалій конкретного Богослужіння, місця і часу його проведення;

- Розуміти внутрішній зміст кожного сакрального твору в контексті його місця в Богослужінні, пояснюючи цей зміст членам кліросного співацького колективу;

- Вправно керувати кліросним співацьким колективом, застосовуючи специфіку регентської мануальної техніки диригування; поступово виводити цей колектив на високий рівень професійної майстерності шляхом постійного вдосконалення;

- Свідомо формувати репертуарну культуру колективу та постійно збагачувати його репертуарну базу, доповнюючи традиційні партитури творами сучасних авторів та власними обробками;

5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.

5.1 Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- експрес-опитування;
- презентації виконаних результатів та досліджень;
- есе;
- семінарські заняття;
- стандартизовані тести;
- залік.

5.2 Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- підсумковий модульний;

- семестровий підсумковий (залік).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ECTS –A, B, C, D, E, FX, F).

Поточний контроль проводиться на кожному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.

2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Ведення опорного конспекту лекції:

Опорний конспект лекції (ОКЛ) – вид навчально-методичного посібника, в якому у стисло і системно викладено основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Дані поняття та положення є лише опорними сигналами, вони вимагають пояснень і визначень, що мають записати студенти під час лекції. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами, теоріями тощо. Кожен студент повинен мати ОКЛ на лекціях і вести в ньому записи власноруч. Під час аудиторної роботи з ОКЛ студенти записують основні тези лекції та пояснення викладача у визначеному в конспекті полі. Під час самостійної роботи рекомендується доповнити записи лекції та завершити виконання завдань, що були зазначені в Робочій програмі та ОКЛ.

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1																			
	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3									
	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15	Разом за темами	Конспект	Іспит	Всього
Аудиторні заняття	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	45	5	15	
Самостійна робота студента	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	30	5		
Сума балів																75			100

T 1, T 2....T 15 – теми занять.

Модульний (семестровий) контроль знань студентів

Модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання. Модульний (семестровий) контроль знань студентів здійснюється через проведення аудиторної письмової контрольної роботи або комп'ютерного тестування.

Критерії підсумкового модульного оцінювання знань студентів

Письмова контрольна робота або тестування	Критерії оцінювання
13 - 15	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.

10 - 12	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
7 - 9	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
4 - 6	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
3 - 1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за поточний, проміжний та підсумковий контроль з подальшим переведенням в національну та 100 бальну шкалу.

Критерії підсумкового семестрового оцінювання знань студентів

Рівні навчальних досягнень	100-бальна шкала	Критерії оцінювання навчальних досягнень	
		Теоретична підготовка	Практична підготовка
		Студент	
Відмінний	100...90	вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань.	може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань.
Достатній	89...74	вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці.	за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання.
Задовільний	73...60	володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу.	має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
Незадовільний	59...35	має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки.	планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
Неприйнятний	34...0	не володіє навчальним матеріалом.	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6. 1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Введення в Літургіку.

Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.

Комплекс понять і явищ, яких стосується Літургіка. Богослужбовий зміст поняття «Літургіка». Світоглядна та духовно-виховна функції Літургіки. Джерела виникнення Літургії. Літургія як мета духовних пошуків людства і окремої особистості. Літургійність сакрального простору людини в процесі Богопізнання та внутрішнього самовдосконалення. Богослужіння взагалі та Літургія зокрема як школа духовної освіти.

Тема 2. Богослужбовий контекст Літургіки.

Визначення поняття Богослужіння. Ознаки Богослужіння. Літургійний час і Літургійний образ, її форми, зміст і символіка. Ритми літургійних циклів. Літургія як поєднання небесного і земного, як скарбниця історичної пам'яті, як джерело співочої майстерності і досконалості. Церковно-співоча Літургійна термінологія. Особливості організації Літургійного простору. Розмаїття Літургійних традицій у світі. Літургійні та Паралітургійні Богослужбові піснеспіви.

Тема 3. Таїнства Церкви.

Таїнства Церкви: умови їхнього здійснення, їхній богословський, філософський та культурологічний зміст. Таїнство Євхаристії — зміст і значення, біблійні паралелі, зв'язок з іншими Таїнствами. Євхаристія як найвищий ступінь діалогу між Богом і людьми, як головний центр, навколо якого об'єднується Церква, її священнодійства і таїнства. Таїнства і священство в Православ'ї, Католицизмі та Протестантизмі. Таїнство шлюбу — зміст, значення. Як розуміли шлюб іудеї, римляни та християни. Шлюб та Євхаристія.

Тема 4. Богослужіння Старого Завіту як історичне джерело складових Новозавітного Літургійного життя.

Зміст, структура та головні етапи Старозавітного Богослужіння: від Ноя до Авраама (XVIII ст. до н.е.); від Авраама до Мойсея (XIII ст. до н.е.), від Мойсея до Христа. Закон, священство, жертвоприношення. Коло свят. Прообрази. Богослужбовий спів до царя Давида. Богослужбовий спів після царя Соломона. Співці та музиканти Єрусалимського храму. Старозавітна гімнографія — псалми та біблійні пісні.

Тема 5. Літургія як Богослужбовий епіцентр Нового Завіту.

Згадки про спів у Новому Завіті. Перша Літургія: час та місце події, її зовнішні обставини, богословський зміст та символіка, проекція на сучасну Літургію. Апостольські часи. Літургійні елементи у Богослужінні апостольської громади, його обрядовість та оригінальні складові. Імпровізаційність як основа ранньохристиянського співацького мистецтва.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Літургіка в історичній проекції.

Тема 6. Перші століття нової ери. Доба усного передання.

Літургія перших християн. Формування Літургійних інституцій у перші три століття нової ери. Поступова еволюція християнського Богослужіння та подальший розвиток Літургійної гімнографії. Особливості Першохристиянської Літургії доби переслідувань та їхнє віддзеркалення у сучасній Літургійній практиці. Видатні гімнографи цієї доби.

Тема 7. Доба початку письмової фіксації Літургійної гімнографії.

Оксиринхські папіруси як найдревніший письмово зафіксований зразок Літургійного гімну VI століття. Реконструкція співацької складової Оксиринхського папірусу. Римо-європейський та Візантійський внески у Літургіку раннього Середньовіччя. Видатні гімнографи раннього Середньовіччя.

Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі наприкінці першого – початку другого тисячоліття.

Два головних вектори Літургійного розвитку: римо-європейський та греко-візантійський. Перший Літургійний досвід Київської Русі та його адаптація у IX – X століттях. Зародження та розвиток Київської Літургійної традиції в період між X та XIII століттями. Монгольська руїна XIII - XIV століття. Центри та видатні персоналії Літургійного життя тієї епохи.

Тема 9. Від монодії та ікону – до багатоголосся. Літургійний шлях між XIV та XXI століттями.

Кристалізація Київського та Києво-Печерського розспіву у XV – XVI століттях. Народження Київського нотопису. Козацька доба та відродження Православ'я на теренах України у XVI – XVII столітті. Партесний спів та Українське хорове бароко XVIII століття. Літургійна творчість в добу між двома імперіями – XVIII – XIX століття. Доба формування української державної ідеї та Літургійна творчість в другій половині XIX - на початку XX століття. Доба репресій: між 1917-м та 1991-м роками. Літургіка і новітній час: пошук нового та відродження першоджерел. Автори та виконавці Літургійних піснеспівів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Практична Літургіка. Гімнографія та Геортологія.

Тема 10. Богослужіння добового кола.

Дев'ять служб доби. Вечірня, Повечір'я, Полуночниця, Утреня (Рання), Часи (1,3,6,9) та Божественна Літургія. Всеношна як недільний або святковий апогей Вечірні та Утрени. Основні види Літургії – Іоанна Златоуста, Василя Великого та Григорія Двоєслова (Передосвячених Дарів). Їхні репертуарні особливості. Часослов, його зміст та історія формування. Головні піснеспіви. Специфіка співочого оформлення богослужінь добового кола.

Тема 11. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.

Історія, філософія та богословська ідея виникнення Вісьмигласся як головного принципу Богослужбового співу. Літургійні теми седмиць – пам'яті Октоїха. Гласи. Стихирний, тропарний наспіви, розспіви ірмосів та алилуарію. Формули гласів. Специфіка виконання. Київська та Києво-Печерська традиції.

Тема 12. Богослужіння річного кола.

Літургійна специфіка між П'ятидесятницею та початком Великого Посту. Період співу Пісної Тріоди – від седмиці Митаря і Фарисея до вечірні Великої Суботи Страсної Седмиці. Уставні та репертуарні особливості Літургійного життя в цей період. Особливі вимоги до стилю виконання Богослужбових піснеспівів. Період від Великодня до П'ятидесятниці (Квітна Тріодь), його Літургійні особливості та вимоги до співу.

Тема 13. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року.

Дванадцять Свята – фіксовані та пересувні (Пасхальні). Великі Свята. Специфіка Господніх та Богородичних Святкувань. Дні пам'яті визначних святих. Притаманні їм особливі літургійна гімнографія та паралітургійні піснеспіви.

Тема 14. Різдвяний цикл свят.

Підготовчі Свята зимового періоду. Уставні особливості перед Різдвом. Різдво Христове як період особливої активності кліросного хору, його Літургійна гімнографія та Паралітургійна складова. Різдвяна Всеношна та Літургія. Колядування. Інтеграція колядок та інших святкових паралітургійних елементів у Літургійний Різдвяний простір.

Тема 15. Великодній цикл свят.

Великдень як епіцентр Богослужбового року та як кінцева мета Літургійного руху. Страсна Седмиця як Великдень Страждань. Великодня Всеношна та Літургія. Світла Седмиця як тижневе продовження Великодньої ночі. Розподіл гласів Світлої седмиці. Розподіл гласів Пентикостарію. Свята великоднього циклу. Вознесіння. Трійця. Підготовка до іспиту.

6. 2. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів тем	Кількість годин		
	Всього годин	Аудиторні заняття	Самостійна робота студента
Модуль 1			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Введення в Літургіку.			
Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.	5	2	3
Тема 2. Богослужбовий контекст Літургіки.	5	2	3
Тема 3. Таїнства Церкви.	6	2	4
Тема 4. Богослужіння Старого Завіту як історичне джерело складових Новозавітного Літургійного життя.	6	2	4
Тема 5. Літургія як Богослужбовий епіцентр Нового Завіту.	6	2	4
Разом за змістовим модулем 1:	28	10	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Літургіка в історичній проекції.			
Тема 6. Перші століття нової ери. Доба усного передання.	5	2	3
Тема 7. Доба початку письмової фіксації Літургійної гімнографії.	5	2	3
Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі на прикінці першого – початку другого тисячоліття.	7	4	3
Тема 9. Від монодії та ісону – до багатоголосся. Літургійний шлях між XIV та XXI століттями.	5	2	3
Разом за змістовим модулем 2:	22	10	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Практична Літургіка. Гімнографія та Геортологія.			
Тема 10. Богослужіння добового кола.	6	2	4
Тема 11. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.	6	2	4
Тема 12. Богослужіння річного кола.	6	2	4
Тема 13. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року.	6	2	4
Тема 14. Різдвяний цикл свят.	8	4	4
Тема 15. Великодній цикл свят.	8	4	4
Разом за змістовим модулем 3:	40	16	24
Разом за модулем 1:	90	36	54
Усього:	90	36	54

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів тем	Кількість годин		
	Всього годин	Аудиторні заняття	Самостійна робота студента
Модуль 1			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Введення в Літургіку.			
Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.	5	0,5	4,5
Тема 2. Богослужбовий контекст Літургіки.	5	0,5	4,5
Тема 3. Таїнства Церкви.	6	1	5
Тема 4. Богослужіння Старого Завіту як історичне джерело складових Новозавітного Літургійного життя.	6	0,5	5,5
Тема 5. Літургія як Богослужбовий епіцентр Нового Завіту.	6	0,5	5,5
Разом за змістовим модулем 1:	28	3	25
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Літургіка в історичній проекції.			
Тема 6. Перші століття нової ери. Доба усного передання.	5	0,5	4,5
Тема 7. Доба початку письмової фіксації Літургійної гімнографії.	5	0,5	4,5
Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі на прикінці першого – початку другого тисячоліття.	7	0,5	6,5
Тема 9. Від монодії та ікону – до багатоголосся. Літургійний шлях між XIV та XXI століттями.	5	0,5	4,5
Разом за змістовим модулем 2:	22	2	20
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Практична Літургіка. Гімнографія та Геортологія.			
Тема 10. Богослужіння добового кола.	6	1	5
Тема 11. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.	6	0,5	5,5
Тема 12. Богослужіння річного кола.	6	1	5
Тема 13. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року.	6	0,5	5,5
Тема 14. Різдвяний цикл свят.	8	1	7

Тема 15. Великодній цикл свят.	8	1	7
Разом за змістовим модулем 3:	40	5	35
Разом за модулем 1:	90	10	80
Усього:	90	10	80

6. 3. Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.	3
2.	Тема 2. Богослужбовий контекст Літургіки.	3
3.	Тема 3. Таїнства Церкви.	4
4.	Тема 4. Богослужіння Старого Завіту як історичне джерело складових Новозавітного Літургійного життя.	4
5.	Тема 5. Літургія як Богослужбовий епіцентр Нового Завіту.	4
6.	Тема 6. Перші століття нової ери. Доба усного Передання.	3
7.	Тема 7. Доба початку письмової фіксації Літургійної гімнографії.	3
8.	Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі на прикінці першого – початку другого тисячоліття.	3
9.	Тема 9. Від монодії та ісону – до багатоголосся. Літургійний шлях між XIV та XXI століттями.	3
10.	Тема 10. Богослужіння добового кола.	4
11.	Тема 11. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.	4
12.	Тема 12. Богослужіння річного кола.	4
13.	Тема 13. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року.	4
14.	Тема 14. Різдвяний цикл свят.	4
15.	Тема 15. Великодній цикл свят.	4
	Разом:	54

Самостійна робота (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та	4,5

	культурологічних досліджень.	
2.	Тема 2. Богослужбовий контекст Літургії.	4,5
3.	Тема 3. Таїнства Церкви.	5
4.	Тема 4. Богослужіння Старого Завіту як історичне джерело складових Новозавітного Літургійного життя.	5,5
5.	Тема 5. Літургія як Богослужбовий епіцентр Нового Завіту.	5,5
6.	Тема 6. Перші століття нової ери. Доба усного Передання.	4,5
7.	Тема 7. Доба початку письмової фіксації Літургійної гімнографії.	4,5
8.	Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі наприкінці першого – початку другого тисячоліття.	6,5
9.	Тема 9. Від монодії та ікону – до багатоголосся. Літургійний шлях між XIV та XXI століттями.	4,5
10.	Тема 10. Богослужіння добового кола.	5
11.	Тема 11. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.	5,5
12.	Тема 12. Богослужіння річного кола.	5
13.	Тема 13. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року.	5,5
14.	Тема 14. Різдвяний цикл свят.	57
15.	Тема 15. Великодній цикл свят.	97
	Разом:	80

6. 4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Богослужбовий контекст Літургії.	2

7. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання LMS Moodle - інтегрованої комп'ютерної системи закладу вищої освіти.

8. Методичні рекомендації

1. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять.
2. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи.
3. Методичні рекомендації до організації модульного контролю.

8. 1. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять

Семінарське заняття – це колективний науковий пошук певної навчальної проблеми і шляхів її ефективного розв’язання, а також це самостійна творча робота для кожного студента. При організації та проведенні семінарських занять, викладачам слід враховувати наступні моменти: науковість та доступність викладу матеріалу, єдність форми та змісту, дотримання єдиної системи знань, умінь та навичок, формування професійної культури та культури спілкування.

Основною метою семінарського заняття є поширення та поглиблення теоретичних положень теми та вміння практичного використання знань.

Готуючись до семінарського заняття студент повинен:

- ознайомитись зі змістом плану семінару та переглянути конспект прослуханої лекції з даної теми;

- ознайомитись з рекомендованою літературою та прочитати відповідний розділ підручника або навчального посібника, опрацювати додаткову рекомендовану літературу. Робота з науковою книгою вимагає свідомого засвоєння прочитаного, а не механічного заучування. Для цього необхідно усвідомити зміст різних понять, спеціальних термінів, положень, що в свою чергу забезпечує термінологічну обізнаність студента та вироблення навичок логічного мислення;

- здійснити критичний аналіз викладеного матеріалу в опрацьованих джерелах з даної проблеми;

- скласти конспект опрацьованого матеріалу, де зазначити власну точку зору з даної проблеми;

- здійснити самоконтроль через відповідні питання з даної теми;

- скласти план відповіді на кожне питання плану заняття.

Виступаючи на семінарському занятті студент повинен:

- уникати технічного переказу матеріалу лекції або рекомендованої літератури;

- відповідаючи на питання, розглядати певні положення у розвитку, здійснювати порівняння різних підходів, концепцій в опрацьованій літературі;

- показати практичну значущість цих положень.

При оцінюванні знань студента береться до уваги його активність, творчий неформальний підхід, навички публічного виступу, вміння ведення інформаційного пошуку, вміння аналізувати матеріал.

Тема 2. Богослужбовий контекст Літургії.

Орієнтовний план:

1. Літургія – шлях від окремого до загального.

(Базові поняття про Літургію, передумови її появи, історичний момент її виникнення).

2. Філософська ідея та культурологічна цінність Літургії в історичній проекції.

- (Літургія як втілення тривалих філософських та богословських пошуків людства. Месіанські ідеї та очікування Старого Завіту. Філософія жертвоприношення. Прообрази Літургійного життя у служінні Скинії Завіту та Храму Соломона).*
3. Виникнення Літургії в процесі формування кодексу Літургійних Богослужінь.
(Новий Завіт як базис розвитку Літургійних дисциплін. Організація та подальше вдосконалення Богослужбової Літургійної практики. Формування принципів Літургійної гімнографії та її співацького відтворення. Поява критеріїв Літургійності).
4. Літургіка як засіб духовного вдосконалення людини та людства.
(Літургія як відповідь на основні філософські питання буття. Роль індивідуума та його неповторності у сакральній площині Літургії. Мотиваційна цінність Літургії в процесі виховання особистості. Літургіка як базис для духовного та етично-морального розвитку суспільства. Літургійність та ідея Соборності. Культурологічний та світоглядний внесок Літургійних складових у процес подальшого розвитку земної цивілізації).

8. 2. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи

Самостійна робота є важливим елементом всієї системи підготовки у вищому навчальному закладі будь-якої форми навчання і сприяє кращому засвоєнню та ефективному опануванню навчального матеріалу.

Зміст самостійної роботи студентів у форматі дисципліни *«Літургіка»* визначається робочою програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота передбачає виконання різних видів завдань (репродуктивних, за зразком, реконструктивно-варіативних, частково-пошукових, навчально-дослідних), спрямованих на отримання, закріплення студентом нових та набутих знань, їх систематизацію й узагальнення; формування практичних вмінь та навичок; контроль готовності студента до аудиторних занять, інших контрольних заходів.

Під час розробки завдань для самостійного опрацювання теоретично-практичного матеріалу з дисципліни *«Літургіка»*, пропонуються до використання наступні форми:

- опрацювання та конспектування першоджерел, робота з основною богословською та музикознавчою літературою;
- пошук та вивчення додаткової літератури;
- аналітична робота над текстами гімнів та партитурами;
- складання схем, таблиць, графіків, кросвордів;
- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій, підручника, довідкової літератури;
- вивчення окремих змістових модулів курсу (тем або питань), що передбачені для самостійного опрацювання з метою реферування, складання конспекту тощо;

- виконання творчих завдань, які передбачають тестові завдання та їх оформлення;
- складання словника «100 базових понять Літургіки»;
- упорядкування інформації про відомих філософів і філософські школи «Хто є хто» та «100 регентських шкіл»;
- використання кейс-методів (ситуаційні завдання);
- підготовка інформацій;
- виконання письмових контрольних робіт;
- робота з пошуковими системами Інтернет;
- підготовка доповідей на студентських наукових конференціях та студентських олімпіадах.

При організації самостійної роботи студента на засіданнях предметно-циклової комісії передбачається можливість отримання необхідної консультації (години чергування викладача згідно з графіком), що зазначається у переліку тем або окремих питань самостійної роботи.

Самостійна робота допоможе активізувати пізнавальну діяльність студентів денної форми навчання та надасть допомогу у вивченні даної дисципліни студентам заочної форми навчання.

Орієнтовні питання до іспиту:

1. Літургія: значення та зміст поняття, індивідуальний та глобальний вимір
2. Де, коли та за яких обставин відбулася перша Літургія в історії людства
3. Літургіка: визначення поняття та сфери, які вона охоплює
4. Визначення та ознаки Богослужіння. Приклади з історії та сьогодення
5. Богослужбовий устав у своєму розмаїтті
6. Принцип укладання уставу Богослужіння
7. Слов'янський Типікон
8. Студійський устав
9. Ієрусалимський устав
10. Різниця між монастирським та приходським уставами
11. Межі уставної творчості
12. Всеношна як складова Літургії
13. Літургійний час
14. Богослужбова символіка
15. Сенс християнського Богослужіння
16. Роль співацького колективу у звершенні Богослужіння
17. Зв'язок Старозавітного і Новозавітного богослужіння
18. Євхаристія як головна мета Новозавітного Богослужіння

19. Співацьке оздоблення Євхаристії: виконавські особливості
20. Вісьмигласся (Октоїх)
21. Система Богослужбових кіл
22. Добове Богослужбове коло
23. Тижневе (седмичне) Богослужбове коло
24. Літургійніуставні теми тижневого (седмичного) кола
25. Річне Богослужбове коло. Геортологія
26. Дванадцяті перехідні та неперехідні свята
27. Від чого залежать дати Великодня, Вознесіння, П'ятидесятниці
28. Пости та особливості Богослужбового співу в цей час
29. Три головних періоди в організації Літургійного часу річного кола
30. Квітна Тріюдь
31. Період співу Октоїха
32. Пісна Тріюдь
33. Всеношна: устав, піснеспіви, особливості
34. Літургія Іоанна Златоуста: устав, піснеспіви, особливості
35. Літургія Василя Великого: устав, піснеспіви, особливості
36. Літургія Григорія Двоєслова: устав, піснеспіви, особливості
37. Першохристиянські Літургійні практики, відроджені у наш час
38. Принципи Богослужбового вокалу
39. Принципи організації кліросного співацького колективу
40. Принципи співацького оформлення Богослужіння
41. Літургійні та паралітургійні твори
42. Формули гласів різних розспівів. Приклади застосування
43. Регентська техніка та її різновиди. Приклади застосування
44. Псалмодія, речитація та інші специфічні техніки кліросного співака
45. Кантилена як основа вокальної культури на кліросі
46. Принцип взаємодії як основа вокального ансамблювання в храмі

**Орієнтовні питання до контрольного опитування
(тести або усне опитування):**

Тема 1. Літургіка як об'єкт філософських, богословських та культурологічних досліджень.

Орієнтовний план:

1. Комплекс понять і явищ, яких стосується Літургіка.
2. Світоглядна та духовно-виховна функції Літургіки.

3. Джерела виникнення Літургії.
4. Мистецтво Літургійного співу: історія, гімнографія та персоналії.

Тема 8. Початок активного Літургійного життя в Київській Русі на прикінці першого – початку другого тисячоліття.

Орієнтовний план:

1. Перший Літургійний досвід та його адаптація у IX – XIII століттях.
2. Кристалізація Київського та КПЛ розспіву у XV – XVII століттях.
3. Партесний спів та Українське хорове бароко XVIII століття.
4. Від XVIII–XIX ст. до новітнього часу: Українська Літургійна традиція.

Тема 10. Богослужіння добового кола.

Орієнтовний план:

1. Дев'ять Богослужінь доби.
2. Часослов, його зміст та історія формування.
3. Всеношна: особливості уставу, зв'язок з Літургією.
4. Літургія як апогей добового Літургійного кола. Різновиди.

Тема 12. Богослужіння річного кола.

Орієнтовний план:

1. Вісьмигласся або Октоїх як основа тижневого кола. Гласи.
2. Три головних розділи Богослужбового року. Між Великоднем та Великим Постом.
3. Дванадцять Св'ята – фіксовані та пересувні. Гімнографія та устав.
4. Великдень та Різдво. Особливості уставу та гімнографії, регентські та співацькі складності.

Рекомендована література

1. Архімандрит Кирило Говорун. Українська публічна теологія.— К.:Дух і Літера, 2017.
2. Іванов В.Ф. Навчання церковного співу у ІХ—ХVІІ ст. — К.: Музична Україна, 1997.
3. Іванов В.Ф. Співацька освіта в Україні у ХVІІІ ст. — К.: Музична Україна, 1997.
4. Іванов В.Ф. Словник термінів і слів українського церковного співу. — Миколаїв: МО України, МДПІ, 1998.
5. Іванов В.Ф. Січова співацька школа // Музика. — 1992. — № 4.
6. Іванов В.Ф. Співаю богу моему. До портрету композитора П. Турчанінова // Українська культура. — 1996. — № 3.
7. Іванов В.Ф. Стихири в нотолінійних хирмологіях ХVІІ—ХVІІІ вв. // Одеський музикознавець. — Одеса: СКУ, 1994.
8. Типикон сиесть Устав.— К., 1997.
9. Скабалланович М.Н. Толковый Типикон. Объяснительное изложение Типикона с историческим введением // Руководство для сельских пастырей.— К., 1915.
10. Архимандрит Гавриил (Голосов). Руководство по литургии, или наука о Православном богослужении. — М., 1998.
11. о. Мелетій М.Соловій Божественна Літургія.— К.:Свічадо, 1999.
12. Желтов М.С., Сергей Правдолюбов протоиерей. Богослужение Русской Церкви. X – XX вв.: Православная энциклопедия.— М., 2000. — С.485-517.
13. Желтов М.С. Лекции по литургии. — М., 2002.
14. Красовицкая М.С. Литургия. — М., 1999.
15. Алымов В. А. Лекции по исторической литургии. — СПб., 1995.
16. Схиархимандрит Иоанн (Маслов). Лекции по литургии. — М., 2002.
17. Богослужение // Православная энциклопедия. — М., 2002. Т. V., — С.536-542.
18. Шиманский Г.И. Литургия. Таинства и обряды. — М., 2003.
19. Никольский К., протоиерей. Пособие к изучению устава богослужений Православной Церкви.— СПб., 1907.
20. Розанов В. Богослужебный Устав Православной Церкви. — М., 1998.
21. Свирелин А., протоиерей. Церковный устав. Джорданвиль. — Тип. Преп. Иова Почаевского, 1981.
22. Пентковский А. Студийский устав и уставы студийской традиции // ЖМП, №5 — М., 2001.
23. Шмеман А., протопресвитер. Введение в Литургическое богословие. — М., 1996.
24. Смысл и значение православно-христианского ежедневного богослужения. — Луганск, 1990.
25. Современное Православное Богослужение: Практическое руководство для клириков и мирян // Сост. И. Гласов.— СПб., 1996.

26. Вениамин (Разумовский-Краснопевков), архиепископ Нижегородский и Арзамасский. "Новая Скрижаль, или объяснение о церкви, о литургии и о всех службах и утварях Церковных", — СПб., 1908.
27. Дебольский Г.С., протоиерей. Дни богослужения православной католической восточной церкви. — СПб., 1901.
28. Богослужение // Христианство. Энциклопедия. Т. I. — М. 1993. — С. 286.
29. Вениамин (Федченков), митрополит. О богослужении Православной Церкви. — М., 1999.
30. Дионисий Ареопagit. О Божественных Именах; О мистическом Богословии. — СПб., 1995.
31. Киприан (Керн), архим. Евхаристия. — М., 1999.
32. Киприан (Керн), архим. Литургия. Гимнография и эртология. — М., 1997.
33. Шмеман А., протопресв. Евхаристия: Таинство царства. — М., 1992.
34. Афанасьев Н., прот. Трапеза Господня. — К., 2003.
35. Каллист (Уэр), еписк. Православная Церковь. — М., 2001.
36. Евдокимов П. Православие. — М., 2002.
37. Мейендорф И., протопресвитер. Православие в современном мире. — М., 1997.
38. Мейендорф И., прот. Литургия и причащение. — М.: ВЗЕПРЭ, 1954.
39. Мейендорф И., прот. Литургия: водитель к душе вселенского православия. // Православное богословие и благотворительность (диакония). — СПб., 1996.
40. Лосский В.Н. Богословие и Боговидение. — М., 2000.
41. Лосский В.Н. Догматическое богословие. — М., 1991.
42. Лосский В.Н. Очерк мистического богословия восточной церкви. — М., 1991.
43. Яннарас Х. Вера Церкви. Введение в православное богословие. — М., 1992.
44. Иларион (Алфеев), иеромонах. Таинство веры. — М., 1996.
45. Хопко Ф., протоиерей. Основы Православия. — Минск., 1991.
46. Уайбру Х. Православная Литургия. Развитие евхаристического богослужения византийского обряда. — М., 2000.
47. Булгаков С.Н. Свет невечерний. — М., 1994.
48. Булгаков С.Н. Тихие думы. — М., 1996.
49. Булгаков С.Н., протоиерей. Православие. Очерки учения православной церкви. — К., 1991.
50. Алипий, архимандрит, Исая, архимандрит. Догматическое богословие. — Свято-Троице-Сергиева Лавра, 1994.
51. Октоих, сиречь осмогласник. — М., 1991.
52. Триодь Цветная. — М., 1992.
53. Зелинский А.Н. Конструктивные принципы древнерусского календаря. — Изд. подворья Русского на Афоне Свято-Пантелеймонова монастыря в г. Москве, 1996.
54. Аверинцев С. София-Логос: Словарь. Дух и Литера. — К., 2000.
55. Фудель С. Записки о Литургии и Церкви. — М., 1996.
56. Арранц М. Историческое развитие Божественной Литургии. — Л., 1978.
57. Кронштадтский И., прот. Моя жизнь во Христе: В 2-х т. — М., 1998.
58. Чаша Жизни //Святые Отцы о Таинстве Причащения. — М., 1999.

59. Сказания о подвигах и событиях жизни старца Серафима, иеромонаха, пустынноика и затворника Саровской пустыни: 3-е изд. — СПб, 1877. — О приобщении Св. Тайн.
60. Арсений, епископ Серпуховский. Как причащались древние христиане. — СПб., 1998.
61. Преподобный Никодим Святогорец, святитель Макарий Коринфский. Книга душеполезнейшая о непрестанном причащении святых Христовых Тайн.— Сумы, 2001.
62. Архимандрит Арсений. Древнехристианская практика причащения Святых Тайн в связи с современной в Православной Церкви.— М., 1914.
63. Архимандрит Илия (Мастрояннопулос). Чаша Бессмертия. Божественная Евхаристия.— Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1997.
64. Успенский Н., Византийская Литургия. (Историко-литургическое исследование) //Богословские труды, № 21-24, 26.
65. Струве Н. Литургическая молитва и личное благочестие // ВРХД 157, 1989.
66. Сове Б. Евхаристия в Древней Церкви и современная практика //Сб. "Живое Предание: Православие и современность".— М., 1997.
67. Карабинов И. Евхаристическая молитва (анафора). Опыт историко-литургического анализа. — СПб., 1908.
68. Вольгин А. О Таинстве Евхаристии // ЖМП. — 1972. — № 3.
69. Архимандрит Иоанн (Маслов). Проскомидия // ЖМП. — 1976. — № 9.
70. Протоиерей Ливерий Воронов. Евхаристия // Богословские труды, № 21.
71. Протоиерей Николай Деснов. Еще несколько слов об известных расхождениях между русскими и греками в литургиях святителей Василия Великого и Иоанна Златоуста // Богословские труды, №31.
72. Бобровницкий Иван. "О происхождении и составе римо-католической Литургии и отличие ее от православной", изд. 3-е, К., 1857;
73. Булгаков А. И. "Старокатолическое и христиано-католическое богослужение и его отношение к римско-католическому богослужению и вероучению", К., 1901;
74. Булгаков С. В. "Практическое руководство к совершению богослужения православной церкви" — Харьков, 1893;
75. Виссарион (Нечаев), епископ. "Толкование на Божественную Литургию по чину св. Иоанна Златоуста и св. Василия Великого", — М., 1869; "О вечерне", — М., 1875.
76. Гоголь Н. В. "Размышления о Божественной Литургии", — К.. 2004.
77. Всенощное бдение. Богослужбные песнопения Православной Церкви // Составление, редакция, комментарии Д.Болгарского. — К., 2000.
78. Божественная Литургия. Богослужбные песнопения Православной Церкви // Составление, редакция, комментарии диакона Д.Болгарского. — К., 2004

Інформаційні ресурси:

1. <https://parafia.org.ua/> - Портал «Наша Парафія»
2. <https://biblioteka-regenta-xor.jimdofree.com/>

Інтернет ресурси:

1. <https://music-mydream.com/online-uroki/dopolnitelno/regentstvo/>
2. <http://old.kliroschool.org/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток _____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувачка кафедри _____

(підпис)

(Прізвище і ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток _____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувачка кафедри _____

(підпис)

(Прізвище і ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток _____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувачка кафедри _____

(підпис)

(Прізвище і ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___/20___ н.р. без змін;
зі змінами (Додаток _____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувачка кафедри _____